

FEN EDEBİYAT VE EĞİTİM FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN DİL KİRLİLİĞİNE DUYARLILIĞI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ*

Özge KARAKAŞ**

Ayça Hatice TÜRKAN***

Şenay ÖZDEMİR****

ÖZET

Dil bilinci; dilin bir millet için önemini kavrayıp dili bu önem doğrultusunda, kurallarına uygun kullanmak; milletin kimliğine, varlığına zarar verecek kullanımlardan uzak durmak ve bu tür kullanımlara karşı duyarlı olmaktır. Günümüzde iş yerlerine özellikle yabancı kelimelerden isim seçilmesi, kitle iletişim araçlarında dilin yanlış kullanımı, çeşitli kültürlerle etkileşim sonucu dilimize giren yabancı kelimeler girmesi ve Türkçe karşılığı bulunmasına rağmen yabancı kelimelerin kullanımının daha fazla tercih edilmesi, internetin kullanımının artması ile gençlerin dilimizde olmayan birtakım sözcükler uydurmaları; dilin doğru kullanımına karşı çok fazla duyarlılık geliştirilmediğinin ve dil bilincinin gelişmediğinin göstergesidir. Bu tür kullanımlar, dilimizde kirliliğe sebep olmakta; dilimize yeterince önem verilmemesi, bu hususta etkili olacak önlemler alınmaması da bu kirliliği gün geçtikçe artırmaktadır.

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin dil bilincine ve dil kirliliği ile ilgili duyarlılığa ne kadar sahip olduğunu tespit edilmeye çalışılmıştır. Dil kirliliği üzerinde etkili faktörleri tespit etmek amacıyla bir anket geliştirilmiştir. Ankette yer alan likert ölçeği ile öğrencilere ait dil kirliliği puanları elde edilmiştir. Dil kirliliği puanları ile puanlar üzerinde etkili olduğu düşünülen demografik özellikler arasındaki ilişki, karar ağaçları yöntemlerinden biri olarak bilinen CHAID (Otomatik Kikare etkileşim belirleme/Chi-squared Automatic Interaction Detection) analizi ile incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre öğrencilerin dil kirliliği puanları ile bölüm, cinsiyet ve para harcama alışkanlıkları bilgileri ilişkilidir.

Anahtar Kelimeler: Dil kirliliği, dil bilinci, CHAID analizi.

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Arş. Gör. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, El-mek: ozgekarakas@windowslive.com

*** Yrd. Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, İstatistik Bölümü

**** Arş. Gör. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, İstatistik Bölümü

A RESEARCH ON SENSITIVITY OF UNIVERSITY STUDENTS TO DEGENERATION OF LANGUAGE

ABSTRACT

Language awareness is to conceive the importance of language for nation and use it in accordance with the rules, to avoid from the usages which can be harmful to the identity and the existence of the nation, and be sensitive to these wrong usages. Currently, choosing foreign words for the names of shops, misusing the language in mass media, deriving new words that do not exist in the native language via increased usage of internet by young people are all the indicators of non improvement in the sensitiveness related to usage of language properly and language awareness. These types of usages account for language degeneration, and not considering the language as an important issue, also not putting restrictions which can be effective in this manner increase this degeneration day by day.

In this study, it is tried to determinate the language awareness and sensitivity of language degeneration of university students. A survey is developed in order to find out effective factors on language degeneration. Language degeneration scores of university students are obtained by likert scale in the survey. The relationship between language degeneration scores and demographic qualities considered that effective on language degeneration is examined by using CHAID (Chi-squared Automatic Interaction Detection) analysis which is known as one of the decision tree techniques. Language degeneration scores of university students are related to their department, gender and behavior of spending money with regard to the obtained results.

Key Words: Language degeneration, language awareness, CHAID analysis.

Giriş

Dil, anlama ve anlaşmayı sağlayan en temel araçtır. Bir bireyin karşısındaki kişinin duygularını, düşüncelerini anlaması, sonrasında içinde bulunduğu toplumu anlaması, anlamlandırması ve evreni anlayabilmesi dil sayesinde olur. “Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta; kendi kanunları içinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık; milleti birleştiren, koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessese; seslerden örülmüş muazzam bir yapı; temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar ve sözleşmeler sistemidir” (Ergin, 2003: 7). Duygu, düşünce, isteklerimizi en iyi dil ile anlatırız. Dilin, iletişimin en önemli unsuru olduğunu ele alırsak, dil aynı zamanda insanların sosyalleşmesinin ve toplumsallaşmasının temelinde yatan öğedir. “Bireyler arasında doğal, duygusal ve ruhsal bağlar kuran dil, ferdi şuurun çok ötesinde toplumsal şuurun oluşmasına zemin hazırlar. Bu yönüyle dil, bireyi toplumla bütünleştirir.” (Bağcı, 2012: 292). Ancak Ergin (2003)’in tanımında dilin sadece bir iletişim aracı olmadığı, milleti oluşturduğu, bir topluluğu millet haline getirdiği, ona dil aracılığıyla edinilmiş ortak değerler kazandırdığı, milletin devamlılığını sağladığı ve varlığının kanıtı olduğu vurgulanmaktadır. Bu yüzden dili sadece iletişim boyutuyla ele alamayız. Dil; bütün bunların ötesinde bir milletin varlığının temsilidir, sembolüdür. Bir millet varlığını, devamlılığını; dilin

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013*

kullanımına ve canlı olmasına borçludur. Dili olmayan bir milletin varlığından, hatta onun bir millet olduğundan söz edemeyiz.

Dil, bir milletin varlığının kanıtı olmasının yanı sıra kültürün de taşıyıcısıdır. “Ana dil, bireyle toplum arasında en güçlü bağları oluşturan duygu, düşünce ve kültürün taşıyıcısıdır.” (Bağcı, 2012: 291). Dil, hem kültürün içinde yer alan, kültürü tamamlayan bir öge hem de tarih, edebiyat, din, inanç gibi kültürel öğeleri de gelecek nesillere taşıyan bir araçtır. “Dil, kültür içeriğinin aynası, onun simgelerle yansıtılması, dile getirilmesidir.” (Tosun, 2005: 138). Dilin bu özelliklerini göz ardı edersek, geriye geçmiş, milli benliği olmayan bir topluluk kalacaktır. Türk milleti de Türkçe güvende olduğu sürece güvende olacaktır. Meriç (1995: 86) “Kamusa uzanan el, namusa uzanmıştır.” diyerek dilimize saygı göstermemiz gerektiğini ve dilin namus kadar önemli bir değer olduğunu belirtmiştir.

Türkçenin geçmişten günümüze kadar başka dillerden etkilendiği barizdir. Arapça, Farsça, Fransızca ve günümüzde de İngilizcenin Türkçe üzerinde çok büyük etkisi vardır. İslamiyet öncesinde Uygur Türklerinin benimsemiş olduğu dinler (Manihaizm, Budizm, Brahmanizm), dilimize Sanskritçeden, Çince den alınmış dinî, felsefi birçok kavramı da beraberinde getirmiştir. İslamiyet’in kabulü ile birlikte bu sefer de dilimiz Arapçanın etkisi altına girmiştir. İslamiyet’in kabulünden birkaç yüzyıl sonra, Anadolu’da Arapça, Farsça ve Türkçenin karışmasıyla ortaya çıkmış Osmanlı Türkçesi boy göstermiştir. Tanzimat’la birlikte gelen Batıya açılış sonucu ise dilimiz özellikle Fransızcadan büyük ölçüde etkilenmiştir. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ise Fransızcanın etkisinden kurtulan dilimiz, İngilizcenin etkisi altına girmiştir. Dilimizin yabancı dillerin istilası altında olması; dilimizi tehdit eden kirliliğin temelinde yatan nedendir. (Paragraflarınız uzun. Ayırınız)

Dil kirliliği, “girdiği dile yerleşerek o dilin ses ve yazım kurallarına uyan yerleşmiş ve yabancılığını devam ettiren yerleşmemiş yabancı kelimelerin hızla yazılı ve sözlü dile girerek yaygınlaşması, kullanım sıklığının artması, Türkçe kelimeler yerine tercih edilmesi, kullanım ve kavram alanlarının Türkçe kelimeler aleyhine genişlemesi, eğitim-öğretim diline, yazılı ve görsel basına, reklam diline yerleşmesi şeklinde” (Küçük, 2007: 505) tanımlanabilir.

Dilimizdeki kirliliğe çok sayıda örnek vermek mümkündür. En yaygın örnekleri şu şekilde sıralayabiliriz: Günümüzde iş yerlerine daha çok İngilizce isim verilmektedir. Tatil beldelerindeki otel, tabela, menü vs. her şey turistler için düzenlenmektedir. Bunların dışında bize yabancı olan kültürler de dilimize birçok yabancı kelime girmesine neden olmaktadır (Örneğin yemek kültürü ile ilgili marine etmek, ban mari usulü, al dante kıvamı gibi kullanımlar dilimize yerleşmiştir). Dildeki kirliliğin en büyük sebeplerinden birisi de artan internet kullanımınıdır. İnternet kullanımının artması ile birlikte Türkçeden ve diğer dillerden farklı yeni bir dil türemekte ve özellikle gençler bu dili yoğun bir şekilde kullanmaktadır. Medyanın da dilin kullanımına özen göstermemesi, dil kirliliğini ileri boyutlara taşımaktadır. Ayrıca Türkçenin yazım ve sesletim kurallarına uygun olmayan kullanımlar da dil kirliliğinin örneklerindedir. Özellikle kısaltmalar yabancı dillerin sesletim özelliklerine göre seslendirilmekte (NTV’nin entivi şeklinde telaffuz edilmesi) ve yazımda Türkçe karakterler yabancı dillerde yazıldığı gibi aktarılmaktadır (“ç” yerine “ch” yazılması gibi). Bunlara ilave olarak dilimize yeni girmiş yabancı kelimeler sözlüğümüze ve imla kılavuzumuza doğrudan alınmakta ve birçok bilimsel terime Türkçe karşılık üretilememektedir. Günümüzde iş yerlerinin isimlerinin İngilizce olması; yemek listelerinde yemek isimlerinin yabancı kelimelerle yazılması; internetin kullanımının artması ile birlikte Türkçeden ve diğer dillerden farklı yeni bir dilin türemesi; özellikle gençlerin yoğun bir şekilde bu dili kullanması; tatil beldelerindeki otel, tabela, menü vs. her şeyin turistler için düzenlenmiş olması ve dolayısıyla Türkçenin kullanılmaması; konuşma dilinin internet yazışmalarından etkilenmesi; medyanın dilin kullanımına özen göstermemesi; bize yabancı olan kültürlerin dilimize birçok sözcük getirmesi (Örneğin yemek

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

kültürü ile ilgili marine etmek, ban mari usulü, al dante kıvamı gibi kullanımlar dilimize yerleşmiştir.); Türkçe kısaltmaların yabancı bir harf gibi seslendirilmesi (NTV'nin entivi şeklinde telaffuz edilmesi); dilimize yeni girmiş yabancı kelimelerin sözlüğümüze ve imla kılavuzumuza alınması; dilimizdeki Türkçe karakterlerin yabancı dillerde yazıldığı gibi aktarılması (“ç” yerine “ch” yazılması gibi.); birçok bilimsel terime Türkçe karşılık üretilmemesi; dilimizdeki kirliliğin en yaygın örnekleridir. (Çok uzun cümle kurmayınız) Bu tür kirlilikler, dil bilincine ulaşamamış olmaktan kaynaklanır. Özellikle “sözlü ve yazılı basın-yayın organlarında, televizyon kanallarındaki sunuşlarda, radyo konuşmalarında, reklamlarda, çarşı pazarların dükkân vitrinlerinde, kendini gösteren bu etki, hiç şüphe yok ki ana dili duygu ve sevgisindeki bilinç körlenmesinin doğurduğu yabancı dil tutkusundan kaynaklanmaktadır.” (Korkmaz, 1995: 1273).

Amaç ve Yöntem

Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin dil bilincine; dilin doğru kullanımı, dil kirliliği ile ilgili duyarlılığa ne kadar sahip olduğunu ölçmek amacıyla yapılmıştır.

Tabelalarda yabancı kelime kullanımı, gençler arasında revaçta olan internet dili ile ilgili gençler ne kadar rahatsızlık duyuyor? Bu tarz yanlış kullanımlar gençleri rahatsız ediyor mu? Bu çalışmada öğrencilerin sahip olduğu dil bilincinin hangi koşullardan etkilendiği belirlenmek istenmiştir.

Bu amaçla, bu çalışma için bir anket hazırlanmıştır. Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Anketin birinci bölümünde demografik özellikleri içeren 14 soru yer almaktadır. İkinci bölümünde ise, 5 seçenekli likert ölçeği kullanılarak öğrencilerin Türkçe kullanımı ile ilgili görüşlerinin alındığı 30 madde yer almaktadır. Öğrencilerin anket maddelerine katılma düzeyleri, “Hiç Katılmıyorum (1)”, “Az Katılıyorum (2)”, “Orta Düzeyde Katılıyorum (3)”, “Çok Katılıyorum (4)” ve “Tamamen Katılıyorum (5)” şeklinde belirlenmiştir. Hazırlanan 5 seçenekli likert ölçeği ekte verilmiştir. Ekte verilen likert ölçeği ile öğrencilere ait dil kirliliği puanları elde edilmiştir. Dil kirliliği puanları ile demografik özellikler arasındaki ilişki IBM SPSS Statistics 20 paket programı kullanılarak uygulamalı istatistikte karar ağaçları yöntemlerinden biri olarak bilinen CHAID analizi ile incelenmiştir. CHAID analizi, değişkenler arasındaki ilişkiyi tespit etmek için, kitleyi, bağımsız değişkenlerin bir seti tarafından tanımlanan birbirinden ayrık alt gruplara parçalar. CHAID analizinde kullanılan istatistiksel test incelenen özelliğin türüne bağlı olarak değişir. İncelenen özellik nicel ise F testi, nitel ise Pearson Ki-kare testi, sıra ya da derece gösteren biçimdeyse olabilirlik oran testi kullanılır (Rokach ve Maimon, 2008).

Bu çalışmada, bağımlı değişken oranlama ölçme düzeyinde belirlenen dil kirliliği puanı olarak alınmıştır, bağımsız değişkenler ise sıralama ve sınıflama ölçme düzeylerinde ölçülmüş olup farklı sayılarda kategorilerden oluşmaktadır. Dil kirliliği bağımlı değişkeni üzerinde etkili olduğunu öngördüğümüz fakülte, bölüm, cinsiyet, ikametgâh, bitirilen lise, Afyonkarahisar’da kalınan yer, anne ve baba eğitim düzeyleri, para harcama alışkanlıkları, günlük televizyon izleme süreleri ve izledikleri program türleri, günlük okuma süreleri, günlük internet kullanım süreleri ve kullanım amaçları bağımsız değişkenler olarak ele alınmıştır.

Hazırlanan anket 80 öğrenciye uygulanarak bir pilot çalışma yapılmıştır. Bu çalışma sonucu soruların güvenilirliğine ilişkin Cronbach alfa değeri 0,84 olarak hesaplanmıştır.

Çalışmaya 2012-2013 öğretim yılı bahar yarıyılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi’ndeki Türk Dili ve Edebiyatı, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları, Matematik ve İstatistik Bölümleri ile Eğitim Fakültesi’ndeki Türkçe Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Fen Bilgisi Öğretmenliği ve Matematik Öğretmenliği bölümlerinde lisans eğitimi almakta olan 330 öğrenci katılmıştır. (Çalışma Afyonkarahisar’da Afyon Kocatepe Üniversitesi

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Fen Edebiyat Fakültesi'ndeki bölümlerle sınırlıdır. Dolayısıyla bu durum başlığa da yansıtılmalıdır. Başlık değişecek)

Araştırmada öğrencilerin örneğe seçilmesinde tabakalı tesadüfî örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bilgi toplamasını kolaylaştırması ve basit tesadüfî örnekleme göre hemen hemen aynı çaptaki örnekler için daha küçük varyans elde etmemizi sağlaması nedeniyle tabakalı örnekleme yöntemi seçilmiştir. Çalışmada öğrencilerin eğitim aldığı bölümler tabakalar olarak ele alınmıştır. Tabaka çaplarının birbirinden farklı olması nedeniyle örneğin paylaşılmasında tabaka çaplarıyla orantılı olarak paylaşılma temeline dayanan orantılı paylaşılma yöntemi kullanılmıştır. Örnek çapı n 'nin belirlenmesinde (1) eşitliğinden faydalanılmıştır (Yamane, 1967:170).

$$n = \frac{N \sum_{h=1}^H N_h s_h^2}{N^2 D^2 + \sum_{h=1}^H N_h s_h^2} \quad (1)$$

Burada N anakütle hacmi, H tabaka sayısı, N_h h -inci tabakadaki öğrenci sayısı, s_h^2 h -inci tabaka için pilot çalışmadan elde edilen varyans, $D = d/z$ dir. Duyarlılık değeri $d = 1,5$ ve %95 güven düzeyinde çalışıldığı için $z = 2$ olarak alınmıştır.

Çalışmanın anakütlesini ele alınan bölümlerdeki 3104 öğrenci oluşturmaktadır. Bu doğrultuda (1) eşitliği kullanılarak örnek çapı 330 olarak hesaplanmıştır ve her bir bölümden seçilen öğrenci sayısı n_h ,

$$n_h = \frac{N_h}{N} n \quad h = 1, 2, \dots, 8. \quad (2)$$

eşitliği yardımıyla Tablo 1'deki gibi elde edilmiştir.

Tablo 1. Ankete katılan öğrencilerin bölümlere göre dağılımı.

Bölüm	Örnek Çapı
Türk Dili ve Edebiyatı	65
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatı	56
Matematik	41
İstatistik	60
Türkçe Öğretmenliği	30
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	58
Fen Bilgisi Öğretmenliği	10
Matematik Öğretmenliği	10
Toplam	330

Bulgular

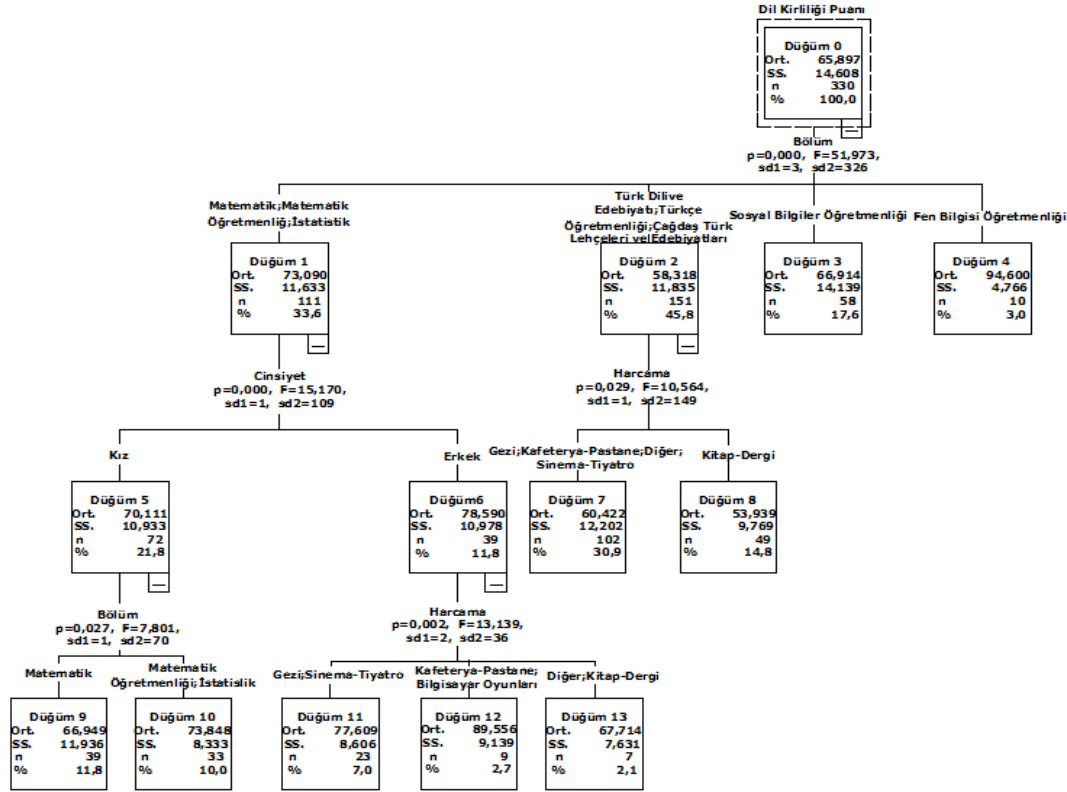
330 kişiye uygulanan likert ölçeğin güvenilirliğine ilişkin Cronbach alfa değeri 0,83 olarak elde edilmiştir. Likert ölçeğin genel ortalaması 65,90 ve standart sapması 14,608 olarak hesaplanmıştır. CHAID analizinin uygulanmasından sonra değişkenler arası ilişkileri tespit etmek için sınıflandırmaların düğümlerle gösterildiği diyagram Şekil 1'de verilmiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Şekil 1. Dil kirliliği puanları ile demografik özellikler arasındaki ilişkiyi gösteren CHAID analizi şeması. (Ort.=ortalama, SS.=standart sapma, n=öğrenci sayısı, sd=serbestlik derecesi)

Elde edilen CHAID analizi bulgularına göre fakülte, ikametgâh, bitirilen lise, Afyonkarahisar'da kalınan yer, anne ve baba eğitim düzeyleri, günlük televizyon izleme süreleri ve izledikleri program türleri, günlük okuma süreleri, günlük internet kullanım süreleri ve kullanım amaçları ile dil kirliliği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olmadığı gözlenmiştir.

Çalışma için elde edilen ağaç bölüm, cinsiyet ve para harcama alışkanlıkları bağımsız değişkenleri için toplam 13 çocuk düğüm içermektedir.

Dil kirliliği puanı üzerinde etkisi istatistiksel olarak önemli bulunan demografik özellikler (bağımsız değişkenler) içinde en yüksek F değerine ($F=51,973$; $p<0,05$) sahip olan özellik (bağımsız değişken) CHAID şemasında ilk sırada yer almaktadır. Öğrencilerin okudukları bölümlerin dil kirliliği puanları ile en çok ilişkili demografik özellik olduğu görülmektedir. Öğrencilerden 151'i (% 45,8) Türk Dili ve Edebiyatı, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları ve Türkçe Öğretmenliği bölümlerinde okuyanları içeren ikinci düğümde, 58'i (% 17,6) Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünde okuyanları içeren üçüncü düğümde, 111'i (33,6) Matematik, Matematik Öğretmenliği, İstatistik bölümlerinde okuyanları içeren birinci düğümde, 10'u (% 3) Fen Bilgisi öğretmenliğinde okuyanları içeren dördüncü düğümde yer almaktadır. Bu düğümlere ait dil kirliliği puan ortalamaları sırasıyla 58,318, 66,914, 73,090 ve 94,600 şeklindedir. Dördüncü düğümde yer alan Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin dil kirliliği puanlarının diğer gruplara göre daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Şemaya göre, Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin Türkçenin yanlış kullanımı konusunda duyarlılıkları diğer öğrencilere göre daha az gelişmiştir. Bunun aksine Türk Dili ve Edebiyatı, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları ve Türkçe Öğretmenliği gibi Türkçe eğitimi ve öğretiminin ağırlıklı olduğu bölümlerde okuyan öğrencilerin

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

dil kirliliği puanlarının düşük olduğu, dil kullanımına karşı diğer bölümlere göre daha duyarlı oldukları tespit edilmiştir.

Chaid şemasında ikinci basamaktaki düğümler oluşturulurken, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenle olan ilişkisi birinci düğümden sınıflanmış olan dört grupta ayrı bir şekilde analiz edilmektedir. Bağımlı değişkenle istatistiksel olarak önemli ve en yüksek düzeyde ilişkili ikinci bağımsız değişken her bir düğüm için modele alınmaktadır. Matematik, Matematik Öğretmenliği, İstatistik bölümlerinde okuyanları en iyi açıklayan değişken iki alt gruptan oluşan cinsiyet değişkenidir (F=15,170; p<0,05). Matematik, Matematik Öğretmenliği, İstatistik bölümlerinde okuyan öğrencilerin dil kirliliği puanlarını en iyi açıklayan alt gruplar, 72'si (% 21,8) kız öğrencilerin oluşturduğu grup ile 39'u (11,8) erkek öğrencilerin oluşturduğu gruptur. Bu gruplara ait dil kirliliği puan ortalamaları sırasıyla 70,111 ve 78,590 şeklindedir. Matematik, Matematik Öğretmenliği, İstatistik bölümlerinde okuyan kız öğrencileri en iyi açıklayan alt grup iki alt gruptan oluşan bölüm bilgisidir (F=7,801; p<0,05). Kız öğrencileri en iyi açıklayan değişken, 39'u (% 11,8) Matematik bölümünde okuyan öğrencilerin bir grupta, 33'ü (% 10) Matematik Öğretmenliği ve İstatistik bölümlerinde okuyan öğrencilerin diğer grupta yer aldığı bölüm değişkenidir. Bu gruplara ait dil kirliliği puan ortalamaları sırasıyla 66,949 ve 73,848 şeklindedir. Matematik, Matematik Öğretmenliği, İstatistik bölümlerinde okuyan erkek öğrencileri en iyi açıklayan alt grup üç alt gruptan oluşan para harcama alışkanlığı bilgisidir (F=13,139; p<0,05). Erkek öğrencilerden, 7'si (% 2,1) en çok kitap ve kategorilerde yer almayan nedenler için, 23'ü (% 7) en çok gezi, sinema, tiyatro için, 9'u (% 2,7) en çok kafeterya, pastane ve bilgisayar oyunları için para harcamaktadır. Bu gruplara ait dil kirliliği puan ortalamaları sırasıyla 67,714, 77,609 ve 89,556 şeklindedir. Matematik, Matematik Öğretmenliği ve İstatistik bölümlerinde okuyan öğrenciler içinde kız öğrencilerin dil kullanımına karşı daha duyarlı oldukları belirlenmiştir. Harcamalara göre dil kirliliğinin değişiklik gösterdiği erkek öğrencilerde ise en çok kitaba ve dergiye para harcayan öğrencilerin dil kullanımına karşı duyarlılığının diğer gruplara nazaran daha fazla geliştiğini söylemek mümkündür.

Türk Dili ve Edebiyatı, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları ve Türkçe Öğretmenliği bölümlerinde okuyan öğrencileri en iyi açıklayan değişken iki alt gruptan oluşan para harcama alışkanlığı bilgisidir (F=10,564; p<0,05). Türk Dili ve Edebiyatı, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları ve Türkçe Öğretmenliği bölümlerinde okuyan öğrenciler para harcama alışkanlıklarına göre iki alt grupta kümelenebilir. Türk Dili ve Edebiyatı, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları ve Türkçe Öğretmenliği bölümlerinde okuyan öğrencilerden, 49'u (% 14,8) en çok kitap ve dergi için, 102'si (% 30,9) en çok gezi, sinema, tiyatro, kafeterya, pastane ve kategorilerde yer almayan nedenler için para harcamaktadır. Bu gruplara ait dil kirliliği puan ortalamaları sırasıyla 53,939 ve 60,422 şeklindedir. Türk Dili ve Edebiyatı, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları ve Türkçe Öğretmenliği bölümlerinde okuyan öğrenciler içinden kitaba ve dergiye daha fazla para harcayan öğrencilerin diğer öğrencilere göre dil kullanımına karşı daha fazla duyarlı oldukları tespit edilmiştir.

Harcama alışkanlığı boyutunda kitaba ve dergiye daha fazla para harcayan, okuma alışkanlığı kazanmış öğrencilerin dil kirliliği puanının diğer öğrencilere göre düşük olduğu ve dolayısıyla bu öğrencilerin dil kullanımına karşı daha duyarlı oldukları belirlenmiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Dil, bir milletin tarihinin, kültürünün oluşumunda etkili, sonrasında bu ortak değerlerin aktarımında başrol oynayan bir unsurdur. Bir milletin başka kültürlerle etkileşim içerisinde olması, en fazla o milletin diline yansır. Türkçe de yüzyıllar boyunca Türk milletinin başka milletler ile yaşadığı etkileşimin kanıtlarını taşımaktadır. Bu etkileşim, her dönem dilimize farklı şekillerde yansımıştır. Bu etkileşimin ileri boyutlara taşınması, sosyal medya, kitle iletişim araçlarının etkisi

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

sonucu ortaya çıkan dilin özensiz ve yanlış kullanımı; Türkçenin en büyük sorunlarından biri olmuştur. İlkokuldan üniversiteye kadar Türkçenin kullanımında özensizlik dikkat çekmektedir. Üniversite öğrencilerinin, yanlış yazdıkları kelimeler, dil bilgisi kurallarına dikkat etmeden kurdukları cümleler, yaptıkları konuşmalar; öğrencilerin ana dillerine tam olarak hakim olmadıklarını ve Türkçeyi yanlış kullandıklarını göstermektedir. Daha kötüsü de öğrencilerin, çoğu zaman yaptıkları yanlışlıkların farkında bile olmamasıdır. Bu yüzden de dildeki kirlilik azalmak yerine her geçen gün daha fazla artmaktadır. Bu çalışmada, dil kirliliğindeki artışa dikkat çekmek ve dil kirliliğinde etkili faktörler arası ilişkileri tespit etmek amacıyla CHAID analizine başvurulmuştur. Elde edilen bulgulara göre dil kirliliği puanını en iyi açıklayan bölüm değişkeni için Sosyal Bilgiler Öğretmenliğinde okuyan öğrenciler bir grubu; Fen Bilgisi Öğretmenliğinde okuyan öğrenciler bir grubu; Matematik, Matematik Öğretmenliği, İstatistik bölümlerinde okuyan öğrenciler bir grubu; Türk Dili ve Edebiyatı, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları ve Türkçe Öğretmenliğinde okuyan öğrenciler bir grubu olmak üzere toplam dört alt grup oluşmuştur.

Dil kirliliği puanını en iyi açıklayan değişken Matematik, Matematik Öğretmenliği, İstatistik bölümlerinde cinsiyet; Türk Dili ve Edebiyatı, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları ve Türkçe Öğretmenliği bölümlerinde ise para harcama alışkanlığı bilgisidir.

Matematik, Matematik Öğretmenliği, İstatistik bölümlerinde okuyan kız öğrencilere göre daha yüksek dil kirliliği puanına sahip erkek öğrenciler para harcama alışkanlıklarına göre üç alt gruba bölünmüştür. Matematik, Matematik Öğretmenliği, İstatistik bölümlerinde okuyan kız öğrenciler ise Matematik Bölümü öğrencileri bir grupta, Matematik Öğretmenliği ve İstatistik Bölümü öğrencileri diğer grupta olmak üzere iki alt gruba bölünmüştür.

Çalışmada kullanılan ölçekteki maddelerin ölçüğe katkıları benzer düzeydedir. Herhangi bir maddenin çıkarılması ölçek güvenilirliğinde önemli bir artışa ya da düşüşe yol açmamaktadır. Bu maddelerin ışığında ve bu çalışmadan elde edilen bulguların sonucunda şu önerileri getirebiliriz:

Konuşma ve yazı dilinde kullanılan sözcükler konusunda öğrenciler uyarılmalı; Türkçe karşılığı bulunan yabancı sözcüklerin kullanımında her zaman Türkçe karşılığı tercih edilmelidir.

Kelimelerin doğru telaffuzu ve yazımı hususunda özellikle aile ve öğretmenler çocukları dili doğru kullanmaya özendirmelidirler. Bu durum bireyin öğrenim hayatı süresince alacağı Türkçe eğitime yönelik dersler ile desteklenmelidir. Öğrencilerin Türkçe sözlük ve imla kılavuzu kullanmaları konusunda hassasiyet göstermeleri sağlanmalıdır.

Kitle iletişim araçlarında Türkçenin yanlış kullanılması, ana dili bilincine ulaşmamış bireyleri yanlış kullanıma sevk edebilir. Çünkü genel kanı, kitle iletişim araçlarında, dil kullanımında yanlış yapılmayacağıdır. Bu yüzden de dile gereken önemi verenler dışındakiler yanlış kullanıldığının farkına bile varmazlar. Türkçenin doğru kullanılması gerektiğini varsaydığımız kitle iletişim araçlarında dahi yanlış kullanım, toplumu da yanlış kullanıma itmektedir. Bu yüzden kitle iletişim araçlarında Türkçe kullanımına dikkat edilmeli, gerekirse hizmet içi seminer ve eğitimler arttırılmalı, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ile Türk Dil Kurumu arasındaki iş birliği güçlendirilmelidir.

İş yerlerine isim seçerken yabancı kelimelerden seçilmesi, etrafımızda Türkçe isim göremememiz kirliliğin boyutunu açıkça göstermektedir. Bu durumu önleyebilmek için 1930'lu yıllardan 1980'li yıllara kadar yürürlükte olan 5237 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nun iş yeri levhalarında Türkçe kullanımına ilişkin maddesi gündeme getirilmeli ve tekrar uygulanmaya başlanmalıdır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013*

Yabancı kültüre özentisi sonucu dilimizde kullandığımız yabancı kelimeleri Türkçenin fonetik, gramer özelliklerini göz ardı ederek kullanmamız dildeki kirliliğin boyutunu artırmaktadır. Yabancı kelimeleri özellikle de bilimsel terimleri olduğu gibi almak yerine bu kelimeleri Türkçenin sesletim özelliklerine göre almak, dilimize çok fazla zarar vermeyecektir. Çünkü alınan kelimeler, Türkçenin söyleyiş ve sesletim özelliklerine göre yeniden düzenlenmiş olacağından, aslına da çok bağlı olmayacaktır. Aksi bir kullanım, sadece kelimeleri almakla kalmayıp bunları kendi dil özellikleri bağlamında dilimize katmak, dilimize fazlasıyla zarar verecektir.

Dilimizin söyleyiş (özellikle kısaltmaların İngilizcede olduğu gibi telaffuz edilmesi) ve yazım (ç, ş gibi Türkçe karakterlerin İngilizcedeki gibi yazılması: ch, sh) özelliklerine aykırı olan kullanımlara karşı tepkisiz kalınmamalıdır. Atatürk'ün önderliğinde geçtiğimiz Latin alfabesi Türkçenin sesletim özelliklerine uygun olarak düzenlenmiştir. Alfabeden x, w gibi harfler çıkarılmış; ç, ş, ö, ü gibi harfler alfabeğe eklenmiştir. Ancak günümüzde bu harfler yokmuş gibi davranılarak ç sesi için "ch" harfleri, ş sesi için "sh" harflerinin özellikle iş yeri tabelalarında birlikte kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca alfabemizin seslendirilmesi konusunda da belirli kurallarımız vardır. "M" sesinin "em" şeklinde seslendirilmesi, Türkçe söyleyiş özelliklerine aykırı bir seslendirmedir. Bu tür kullanımların önüne geçilmelidir.

Türkçenin doğru kullanımının en güzel örnekleri edebi eserlerde yer alır. Bu yüzden dili doğru kullanma becerisini kazandırmak için öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırılmalı ve öğrencilerin edebiyatımızın önemli eserlerini okumaları sağlanmalıdır.

Yukarıda sıraladığımız önerileri de içine alan, dil kirliliğine karşı yapılabilecek en faydalı öneri dil bilinci oluşturmaktır. Küçük yaşlardan itibaren dilin doğru, güzel, kurallarına uygun kullanımı konusunda dil bilinci oluşturacak ve dil sevgisi aşılacak etkinliklere yer verilmelidir.

KAYNAKÇA

- BAĞCI, H. (2012), "Öğretmen Adaylarının Türkçenin Yaşadığı Sorunlara Yönelik Farkındalıkları ve Önerileri (Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Örneği)", **Turkish Studies**, Volume 7/1, Winter 2012, s.s. 291-307.
- ERGİN, M. (2003), **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul: Bayrak Basın Yayın Dağıtım.
- KORKMAZ, Z. (1995), "Türk Dilinin Yabancı Dillere Karşı Korunması İçin Alınması Gereken Önlemler", **Türk Dili**, 1995, sayı 528.
- KÜÇÜK, S. (2007), "Dil Kirliliğinin Dilimize Yansımaları", **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, Cilt: XCIII, Sayı: 669, Eylül 2007, s.s. 504-514.
- MERİÇ, C. (1995), **Bu Ülke**, 10. baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- ROKACH, L. ve MAIMON, O. (2008), **Data Mining with Decision Trees**, Theory and Applications, Series in Machine Perception and Artificial Intelligence — Vol. 69.
- TOSUN, C. (2005), "Dil Zenginliği, Yozlaşma ve Türkçe", **Journal of Language and Linguistic Studies**, Vol.1, No.2, October 2005, s.s. 136- 154.
- YAMANE, T. (1967), **Temel Örnekleme Yöntemleri**, Çeviren: Esin, A., Aydın, C., Bakır, M.A. ve Gürbüzel, E. Literatür Yayıncılık, İstanbul, Türkiye.

EK

1. Günlük yaşamımda Türkçe karşılıkları olmasına rağmen yabancı sözcükleri (kampus, chat ve laptop gibi) kullanmayı daha çok tercih ediyorum.
2. Konuşma dilim internet yazışmaları ve popüler kültürden etkilenmektedir.
3. Sanal sohbet ortamlarında internetin kendine özgü dilini kullanmayı tercih ederim.
4. Beğendiğim dizi karakterlerinin kullandığı dili günlük konuşmalarıma yansıtırım.
5. Konuşma dilimin arkadaşlarım tarafından kabul görmesi önceliğimdir.
6. Kullanılan ürünlerin marka isimleri ile anılmasını (örneğin mendil yerine selpak, hazır kahve yerine nescafe, ağrı kesici yerine aspirin ya da tıraş bıçağı yerine jilet (gilette) gibi) tercih ederim.
7. Büyüklerimin konuşmalarını anlamakta güçlük çekiyorum.
8. Kelimelerin yayarak söylenmesi veya bazı harflerinin yutulması beni rahatsız etmez.
9. Görsel, işitsel ve yazılı kitle iletişim araçlarında Türkçenin doğru kullanılması benim için önemli değildir.
10. Günlük yaşamımda Türkçeyi özenli kullanmaya çalışırım.
11. Etkileşimde bulunulan dilden gelen kelimelere Türkçe karşılık aramaktansa olduğu gibi kullanmayı tercih ederim.
12. Bir iş yeri açacak olursam, tabelamda yabancı kelimelerin yer almasını isterim.
13. Yabancı bir sözcüğün Türkçede anlam olarak tam karşılığını bulamıyorsam yabancı sözcüğü kullanmayı tercih ederim.
14. Yabancı kelimelerin konuşma diline yerleşmesini dilin zenginleşmesi olarak görüyorum (yıldız sözcüğü yerine star, hoşça kal sözcüğü yerine bye bye kullanmak gibi).
15. Kafede arkadaşlarımla vakit geçirmeyi tiyatroya gitmeye tercih ederim.
16. Farklı kültürlerle olan etkileşimler konuşma dilimi doğrudan etkiler.
17. Birinci sınıfta aldığımız Türk Dili ve Edebiyatı I-II / Türkçe I: Yazılı Anlatım, Türkçe II: Sözlü Anlatım derslerini gerekli bulmuyorum.
18. Türkçenin doğru kullanımına aykırı olan bir takım söylemlerin (atarlanmak, kal gelmek, hayvan gibi yemek, manyak güzel, kopmak gibi) kullanılması beni rahatsız etmez.
19. Günlük hayatımda ve yazışmalarımda Türkçe karakterlerin (ö, ü, ş gibi) **kullanılmamasını** tercih ederim.
20. Bilimsel terimlerin Türkçe karşılığı için sözcük üretimini gerekli bulmuyorum.
21. Yabancı kökenli kelimelerin Türkçe imla kılavuzlarında yer almasının faydalı olacağına inanıyorum.
22. Eski edebi eserler okurken anlamakta güçlük çekiyorum.
23. Türkçe tabelalarda “u”, “ç”, “ş” harflerinin yerine “oo”, “ch”, “sh” harfleri kullanılabilir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

24. Çevremde gördüğüm yabancı isimli levhalar, reklam panoları, dükkan isimleri beni rahatsız etmez.
25. Arkadaşlarım Türkçeyi düzgün kullanmasa da tepki göstermem ve onları uyarma gereği duymam.
26. Derslerde örneğin n, m ve h gibi harflerin “en”, “em” ve “haş” olarak seslendirilmesi beni rahatsız etmez.
27. Bir yabancı kelime dilime yerleştiyse, bunun Türkçesini kullanma konusunda ısrarcı olmam.
28. Bir Türkçe kelimenin anlamını tam olarak bilmiyorsam, anlamını öğrenmek için çaba harcamam
29. Bir Türkçe kelimenin yazımını tam olarak bilmiyorsam, imla kılavuzuna bakma ihtiyacı duymam.
30. Televizyon izlemeyi kitap okumaya tercih ederim.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

